

پاڻو شڪار له ڪورھوارس دا

أحمد حيران

پڻ گومان پهڪي له ديارده همره بهرچاڻو ديارهڪاني راوشڪار جگه له مهي وهك باهه تيڪي روڪهش يان پيشههڪي سه ره پويانه سه ربرڪري نهويه كه ميزوويڪي دورو دريڙي ههيه. به دان پيائاني زور ڪس له زانا ڪومهل ناس و خاوهن تيورهڪان راوشڪار له سه رتهاي بوني مروڙهوه ههيووه بهلڪو دهلئين مروڙ له قوناغهڪاني سه رتهاي ڙيائي دا كه نهو ڪات ڪومهل هيشنا دابهشي چين و تويڙ نه بوپوو ناده ميزاد ته نيا مشووري خوراڪي بووه بو ڙيان هم ڙيانهش له ريگاي راوشڪارهوه نه نجام دراوه، له بهردو دارو دوو ڪه ره سهي داتاشيووه له گهل نيچيرداهي كهوتوته مل ملاني و راوي ڪردوه ههروهه جگه له ممش زور له شاره زاياني شانوه سه رتهاي بزوتتهوهي «دراما» يان «نواندن» ده گهريتنهوه بو سر هم شيوه راوڪردنهي مروڙ كه بو نيچير له چه رخهڪاني سه رتهاي ڙيان دا ڪردويهتي له پيشاوي مانهوهي خوي دا بيگومان نه مانه نمونوه بهلگهي بههيزبوون بو بوني هم جوڙه پيشهيه له ڪونهوه تاوه ڪو نيشنا نه گهر جي پاش هم قوناغه ڪومهل گوراو دهستو ناقم پهيدا بوون و ههنديڪ دهست روڙشتووتر بوون له ههنديڪي تر ته نانهت زور له دهست روڙشتوهڪان له بهر راوشڪارو رابواردن ناگيايان له ڪيشه وگير وگرفتي ڪومهل و دورو بهريان نه ماو، وايان لي هاتيو دنيايان هر به ته نيا بو زوق و رابواردني خويان دهويست، بيگومان نهه وا، نينجا نه گهر نيشناش نهوه دريڙه پيدائي نهوڪات و سهردم و روڙگارانه پڻ نهوا گرنهه نهويه شتهكه هر ماوهو شيوههڪي گشتي وهرگرتوهو ههيووه ڪهسي بو دانهڪاندي زهوقي هونهري خوي نه گهر هم جوڙه خوليايهي ههيه نهوا دهيڪا. دياره خسته بروي هم جوڙه بابتهش له لايه نيمهوه هر هم روهويه پيوسته نه ممش بگوتري نهويه مههستي سه رهڪي نيمهيه هم جوڙه راوه راوي ڪهرويشڪ و مامزه.

«راوچي»، «نيچيرهوان راوڪه رنيچيرٿان»

هر وهك له ناوهه ڪهيوه دهردههڪوني راوچي به ڪهسي دهگوتري كه پيشه ي راو بڪاته لايهنيڪي تايهتي له ڙيائي و پسيوري له شولهڪه ي خوي دا پهيدا بڪا به پڻي نهو جوڙه ههلي دهبڙيري له لايه ن

خويهوه چونكه راوچي جوري ههيه. هر ڪهسه به گويره ي زوق و لي هاتن و تواناي خوي لايه نيك ههله بڙيري. بو نمونه راوچي نهننگ به جياوازه له راوچي به تاڙي. يان راوچي پٿور. چونكه نه ميان پشت به هيزو تواناي خوي دههستي بهر له ههيووه شتي دهيه نيشان شڪينيڪي زور به تواناو لي هاتو پڻ جگه له چهنده خاسه تيڪي تر. نه ماني تروش ههروا. ويڙاي نه مانهش دهيه نهو ڪهسه خولق و خويهڪي راوچيانهي ههيه و له چوست و چالاڪي گيائي و لهشي دا سه ريشڪ پڻ. دل تهرو دل فراوان بينت. گيائي نهبا بووئيشي ههيه له گهل هاوريڪاني

«۲» وهري راوڪردن

راوچي پهڪان دهلئين له ڪونا له وهتهي نيمه به بيرمان ديت راو له وهري پايزان دا ڪراوه ناوه ڪو مانگي رههسي بويهش هم وهريه دا راوشڪاري به زور دهڪري چونكه نهو نيچيرانهي راويان دهڪهين لهو سات و وهريه دا ناوس نين و ڪاتي زاووزي يان نيه. له بهر نهويه نيچيري ناوس به لاي نيمه راوڪردني نارهاو گوناوه له گهل رهوني ويڙدان و مروڙاينهني دا ناگونجي چونكه راو بو به زم و رابواردن و ڪردنهويه گري ي ڪويهري روڙيائي ڙيانه. بيگومان دهيه نيمه ناگمان لهويهني كه هم جوڙه راوه نهو جوڙه گياندارانه دهگريتهوه كه لهو وهريه دا ناوسن چونكه جوڙهڪاني راو جياوازهو شهرت نيه ههيووه جوڙه راويڪ هم وهريه دا قهدهغيي.

«۳» ڪه رهستهڪاني راوڪردن

هر وهك دياره له ڙيائي روڙانهي ههيووه لايهڪمان داسروشي هر ڪاريڪ چهنده پسيوستيهڪ دهسه پيئي بو خو گه لاله ڪردن و به

نه نجام گهياندى نامانجه كانى دياره راووشكاريش له م جوزه لايه نه به دهر نيه و نه ميش ديارده و شتى بابنه سهر به خوى پيوسته بو خو گهيانده ميرايى مه به ست له مانه ش.

«أ» - ولاغ

سروشى راوچى بهنى واى سه پانده پيوسته نه و كه سه ولاغيكى خوش به زى توندو ره سنى هدى. واته نه سپيكى كه وينى قاپ ره شى به سندن سهر و كلكى يهك بيت به ماناي ته وا و دهى نه سپه كه كلكى به رزى به ناستى سهرى جگه له وهى پيوسته نه و نه سپه سهرى له گهل سنگى راوچى له يهك ناستا بى له كاتى سوار بوونى له سدر زين. سهر بارى نه مانه ش هه مووى دهى زور ميه ره بان بيت چونكه له كاتى كوشتنى نيچيره كه دا سواره كه داده به زى نايى جى بيهلى و لى دور كوخته وه و پيوسته زو و سهرى برى.

«ب» تاژى

شتيكى ناشكرايه ههر راوچى يهك چهند تاژيه كى هه به. نه مانه ش دهى خاسيه ت و تايه تيه تى خويان هه بى تاوه كو و راوچى رايان گرى. چونكه تاژيش جوزى هه به وه ههر يه كه له ره ننگ و رووى جياوازى خوى دهر ده كه سوى كه به لاي راوچى به كانه وه جگه يه په سنده. تاژيه كانش چهند جور يكن وهك:

۱ - تورمه رهنگى زهرده

۲ - هه لو رهنگى سه يه

۳ - سهر رهنگى سوره

زور جاريش هه به راوچى له خوشه ويستى تاژيه كان چوار په ل و قاچيان له خه نه ده گرى بو جوانى و ناسكى. به لام پيوسته نه ميش بلين كه تاژى چون بى ده گاو له چهند سالى و مانگى دا نيچير ده كوژى. راوچى به كان ده لى «گوجيله ي تاژى پاش «دوانزه» مانگ دهى بكوژى نه مه له كاتيكه نه گهر گول بى واته «نير» بى، به لام نه گهر ديل بى واته «مى» نه وا به شش مانگ پيوسته نيچير بو لاي سوار بگيرينه وه واته بو لاي راوچى نه به لى له دهور و به رى ده رچى. به لام كه گه يشته «۸» مانگ نه وا پيوسته بكوژى هه روه ها ده شلىن گول و ديل ي يهك كوليت به ۱۰ مانگ ده كوژى به لام دهر باره ي په روه ده كردنى تاژى. راوچى به كان ده لى ده بى خوار دنى چاكى بدريتى وه كو و مروف هه رسى جهم هه روه ها شوين و جگه ي خه ونى پاش بى زو و زو و پاك بگرينه وه نه م خوار دنانه ي كه به زوريش پيوسته بيدريتى نيسكينه به چونكه لووس و باريك ده بى و له كاتى

تيسه ران دا سووك هه لده ستى جگه له گوشت و شتى تر هه روه ها ده شلىن نيسكى قاچى مريشكيش باشه بيدريتى.

«۴» ته داره كى راوگردن

له راوگردندا چهند ته داره ك و كه ل و په لى هه به تايه تن به راوچى به وه كه پيوسته لى يان به دهر نه بى تاوه كو و بتوانى كاره كى به بى مه به ست بگه به نيته نه نجام له م ته داره كانه ش:

«۱» - زين. زور به ي زورى كه سان له كورده وارى خومان دا

زى ديوه بويه به پيوستى نازانين چونيه تى و شيوه ي دروست كردنى به خه ينه روو.

«۲» - لغاو. بو راگرتنى پارسه ننگى روينى ولاغه.

«۳» - ريشمه. له زي سو و معده نى تايه تى دروست ده كرى بو دهر خستى جوانيه تى شيوه ي ولاغه كه به.

«۴» - ته رلگه. بو بن زين به كاردى نه وه كو و زينه كه پشى ولاغه كه كول بكات واته برين دارى بكات.

«۵» - به رى به ر سنگ. به ر سنگى ولاغ شتى جوانى پيسوه ده كرى بى ده لى «سینه به ره» به رسنگ كه له شتى تايه تى دروست

ده كرى «به ره كه ش» بو نه مه يه تاوه كو و پارسه ننگى به رسنگه كه رابگرى و نه به لى شورينه وه و زينه كه بکشينه دواوه.

«۶» - دوشه كى سهر زين. بو نه وه يه سواره كه جگه ي نه رم و خوش بى تاوه كو و بى تاقت نه بى له سواريدا.

«۷» - ناوزه ننگ. «ناوزه ننگى» واته ركب بو قاچ خسته ناويه وه و خوراگرتنى سواره كه.

«۸» - قوشقون. ده خرينه بن كلكى ولاغه كه بو نه وه ي هاوسه ننگى زينه كه راگرى.

«۹» - قهرينه. بو خسته مى تاژيه تاوه كو و بى رست بكرى. پيوسته نه ميش بلين كه زور به ي زورى نه م ته داره كانه له

قايش و لباد دروست ده كرى ته نيا هه نديكيان نه بيت.

«۵» چونيه تى تى به ردان

راوچى به كان له نيوان خوياندا ته گير له سهر نه وه ده كنه كه روژيك ديارى بكنه و بچن بو راو بى گومان بو نه م مه به سته ش بى خورى

تايه تى ده گهل خويان ده بن نه م بى خوره ش به زورى نان و هيلكه و مريشكى سوره وه كسراو و هه ندى شتى سووك ده گرينه وه كه له كاتى برسبه تى دا ده بخون. ههر كه گه يشته شوينى ديارى كراو راوى

خويان ده خه نه نه و شوينه ي مه به ستانه. دابه ش ده بن به ريز به لام ريزه كه ده بى به پانايى بيت، له نيوانى ههر يه كيشيان دا ده بى لاتيک

ريزه كه ده بى به پانايى بيت، له نيوانى ههر يه كيشيان دا ده بى لاتيک

بئو رووی همووشیان له یهك ریزهو بی. ئەمەش بو ئەوهیه ئەگەر نیچیر هەلسا بیترتی چونکه له کهرخه هەر یهکیکیان ئەگەر نیچیر هەبسو نەدیترتا ئەوا ئەو کەسه سەرکۆنە دەکسرتی له لای راوچی کایەنەوه، بەلام ئەگەر نیچیر دیترا دەنگی لی کرا ئەوا ئەو کەسهی زیاتر لی نزیکه به دەنگیکی بەرزدهلی و هاوار دهکا «دیارده قوربانی سەری راوچیانم هەهای».

که ئەمە ی وت تازیهکان وشت دەبن. راوچیش رستیان بەردهدن دەنگیان لی دەکن و دەلین دەدی دایکم، دەدی باوکم». تازیهکانیش له چ رهنگیك بن به ناوی ئەو رهنگەیانەوه هانیان ئەدن وەیا تانیان لی دەدن وەك دەدی زەردی، دەدی سوژی... هتد. ئینجا نازی وەكسوو فیشەکه شینە دەرەپەری و سەر له دوو نیچیر دەنی تاله خرتوژی وەردهدا. ئەگەر نیچیرهکه کەرۆشك بوو ئەوا دیکخاته ژێر چهپوکی خوی، خو ئەگەر - مامز یان ریوی بوو ئەوا گازی لی دەگسرتی جاری واش هەیه دەبکسوژی بەلام زۆر کم. خو ئەگەر نیچیرهکه توانی دەر باز بی یاخود خوی ون بکات ئەوا نازی یهکه به خرای دهگەرتەوه بەرەمی راوچی و دەست به نوسکه نوسک دەکات راوچیش ههچي لی ناکا بهس پی دەلی: «ها حیزه خرایت» واته فەشەل بوویت بەلام زۆر جاری واهیه نیچیرهکه دهچینه ناو کۆنەوه. ئەوا له و کاتەدا به تووله دەری دههینن چونکه به دوايا دهچینه ناو کۆنەوه لەبەر ئەوهی باریکه. ئینجا پاش ئەمە که راوچی نیچیری گرت ئەوا به کهیف خوشی و به گۆرانی و بەزم و رەزم بەرهو ناوای دهگەرتەوه نیچیرهکهش له پشته خوی به قەرپوزی زینی وه دهکا یا به «بەن سامۆتەهی پاش زینتەکه یهوه هەلی دەواسی» زۆر جاریش واهیه له کاتسی گەڕانەوهی دا دەداتەوه پیش ناوایسی تاوهکسوو خەلک بیینی وکوفیشی دینتە تی سەری، ئەمە له کاتیکا ئەگەر راوی بەتال نەبی بەلام ئەگەر بەتال بوو ئەوا به پانە پانەو بی زهوق دهگەرتەوه له کاتی گەڕانەوهش پنیوسته ئەو تازیانه جل بکرتن ئەگەر تی بەردابن چونکه نارەقەهی دەکن و قەلبیان لیک دەکشی ئەگەر گەرم دانەپوشرتن ئەوا رەق دەبن هەر وەها راوچی یهکان دەلین: له مانگی گولانەوه هەتاوهکسوو مانگی گەلاوێز واته رەزبەر جایز نی یه نازی له نیچیر بەردری، لەبەر ئەوهی زهوی دره بو تی بەردان دەست نادات و زبانی به بی پی تانجیهکان دەدات.

«رەنگ دانەوهی راو له گۆرانی دا»

ههچ دەست بەرداری ئەوه نین ئەگەر بلینین گۆرانی کوردی دەنگ دانەوهی چینه سادوو ساکاره کانی کۆمەلی کوردەواریمان، له

همان کاتیش رەنگ دانەوهی باری گۆرانی چین و تونێهکانی ئەم کۆمەلەهی پنیوه دیاره. گۆرانی فولکلوری کوردی ئەو جوړه گۆرانییه که بهر لهوهی تووشی دەسته دەسته کردنی ئەم چین و ئەو ناخم بوو بی ئەوا سەداو هەواپهکی ناسوودهی مرۆفایهتی بووه له دل و دەرونیکی سادوو ساکارهوه هەل قولاوه زادهی بیرو هوشیکی بی قین و بوغوز بووه. جا بویه ههچ زورمان نەگوتوووه ئەگەر بلینین گۆرانی کۆنی رەسەنی کوردی هەر بو خیر و خوشی و دل قینک کردنەوه و توردانی غەم و پەژاری دەرون هاتۆتە ئەنجام له هەمان کاتیش دا له کیشانی وینەهی ئەو باره سەخت و ناهەموارەیه که چینه کۆمەلایهتەکانی ئەم میللەتە له قوتاغ و سەردەمه جیا جیاکان دا پی یا تپەر بووه.

راوشکار دیارەیهکی کاری رۆژانهی کوردەواریمان. باری سەردەم سەپاندوو یهتی وله ناو خەلکی ئەم گەلەدا به رادهیهکی زۆر ئەنجام دراوه. گۆرانی کوردیش ئەگەر پۆل کرا بی بو بهشی جیا جیا ئەوا لقبیکیش بهر راوشکاری کەوتوووه بووه به گۆرانی راو، که شویش نەزم وئاوازی تاییهتی و سازو هونراوهی سەربەخوی هەبه که رەنگ دانەوهی کارو باری راوشکاری تیايا دەرەکهوی هەر وەك لەم نمونانەدا دیاره: -

دریغه بو قەراج و کەندی ناوی

چ خوش بوو بەزم و سەیرانی گراوی

هەتا چوکان کەتینه ناو قوراوی

به بیرت دی که رۆژی چووینه راوی

هەزار کەومان لەسەر یهك گرت به داوی

وەرن سەیرانه بەزمی راوه کاری

که تانجی بهر دەبی وەرزی به هاری

بسورینن به هەل هەل چەند سواری

له بستى داوه له کەندی بچینه خواری

له عەردی دەن له ناو جەرگەهی ئەقاری

گەزەنگی رۆژگەنیوهی سەر دەرینا

چریکهی دار کەرو بازو شەهینە

له بو جیگەهی ژوانان دل تەزینە

به حدیران و به لاوک کور بەزینە

دەگەینه یهك کور و کچ لهو بەلینە

به تیری یا به تاپر یا به توری
 به تانجی یا به توله یا له گوری
 به کومهل با بچینه راوه پوری
 له گهل دنیا رهوشته بانه گوری
 به زاناو گداوه دهچینه کوری
 تفهنگی ساچمه په قونداغ له زوی
 کهچهر هات و به دالغه قور ده پیوی
 پدیشانم له داخی راوی ریوی
 ده میکه ناره زومه گوشتی کیوی
 له ههولیر که تومه ههروه که هه تیوی
 چهیران له برندان له بردنی شوری
 چهیران مامزه دهله وری له ساکه گوری
 نهن سونده کم خواردی له لوبه زنی باریک، دست هه ناگرم له نازدار
 چهیرانی
 هه تا ته سمیلم نه کن... به خاک و خوری

«فه رهه نگوک»

میراب... لیوار، روخ
 که رخ... لا، کن، له کهرخی، له کنی
 لات... نهو به شه زهویه که جوتیار له کاتی تودان دای
 ده برن و ده که ویتنه پیش توده
 سه رکونه... لومه
 وشت... وشیار
 گاز... گزه، قه پال
 تاپر... تفهنگی ساچمه
 خرا - خران... فه شهل، خرایت واته فه شهل بوویت
 خرتور... له عهردی دان... له زهوی دان
 بستی... بهر زایه کی توزی له گرد نرم تره
 گوجیله... بینچوو... توتک
 په رده و بلاو... په رش و بلاو
 گراو... گوندیکه له دهشتی ههولیر
 کلکه ی داره بزماران... کوتایی چسای قهره چوغ
 ده گریته وه به لای روزه لاتی پانی تاشی شهریفی...
 نیشه شاخیکی پانه رووی له دهشتی قه راجه له نزیک

کلکه ی داره بزماره ی به نیچیر به. ناوبانگه وادپاره به ناو
 شهریفی ناو تراوه شه عهل... گوندیکه سهر به ناحیه ی
 سهر گهر.

تیبینی:

نهو که سانه ی بو نهم بابه ته سوودیان لی وهرگیراوه قسه یان له
 سهر زار کوزکراوه ته وه نمانهن:

«۱» = حاجی قادر مولود فتاح: -

له رۆزی ۱۹۸۶/۶/۲۷ به دوو قوئی له گهل کاکي شاعیر
 كاك «اسماعيل بهرنجی» چو وینه ماله وه یان له گه ره کی
 سهداوه. کوزیکمان ده باره ی نهم بابه ته له گهلیا سازکرد به
 ناماده بسوونی دوو راوچی تریش بهم ناوانه «رحمن حسن»
 ناوبانگ به «کهچهر» له گهل «رحمن مولود فتاح» که نمانه
 ته مهنی خویشان له راوشکاری بردوته سهر. به لوتف و
 که ره میکی زور شیرین دهستی یارمه تیان بو دریز کردین.
 سوپاسیان ده که یان هیومان ته من دریزیانه.

«۲» چهوئیز جوکل ناغا:

یه کی که له راوچی به به ناوبانگه کانی دهشتی ههولیر توانایه کی
 زوری هه به له به سته و چهیران ده باره ی راوو لایه نه کانی تر.
 کتیبکی ناماده به بو چاپ «۵۰۰» لاپره ده بی هه موو جو ره کانی
 راوی نیادا رون کردوته وه به وینه وه، هیوادارین ده زگا
 روشنیریه کوردیه کانیش گرننگ بهم لایه نانه بدهن و نهم
 کتیبه ش به ماوه یه کی کهم بکه ویتنه بهر دهستی خوینه ران.
 پیوسته نهمه ش بگوتری که به یته کانی نهم به سته ی خراوه ته روو
 هی نهمه و لهوی وهرگیراوه له رۆزی ۱۹۸۶/۶/۲۹ له
 چاپخانه ی راوچیان.

«۳» رحمن حسن ناوبانگ به «کهچهل»: -

یه کی که له راوچی کونه کانی ناوچه ی که ندیناوه هاو راوی
 «چهوئیز جوکله» له سالی «۱۹۱۰» له گوندی «شه عهل» له دایک
 بووه چهیرانه کانیش لهوی وهرگیراوه له رۆزی ۱۹۸۶/۶/۲۹
 له چاپخانه ی راوچیان.

«۴» له روی وهفاداری به وه سوپاسی «سعدالله شیخانی» ده کهم
 که یارمه تی دام.